

CHÙA BÁO THIÊN VÀ THÁP ĐẠI THẮNG TƯ THIÊN

Nguyễn Quốc Tuấn

---o0o---

Nguồn

<http://thuvienhoasen.org>

Chuyển sang ebook 06-08-2009

Người thực hiện :

Nam Thiên - namthien@gmail.com

[Link Audio Tại Website http://www.phatphaponline.org](http://www.phatphaponline.org)

Mục Lục

1. Về vua Lý Thánh Tông, người chủ trì xây dựng tháp
2. Sử liệu trong các thư tịch cũ
3. Một số tài liệu liên quan trong bia ký và sách cũ

---o0o---

Chùa Báo Thiên và tháp Đại Thắng Tư Thiên là do vua Lý Thánh Tông đứng ra chủ trì việc xây dựng. Nói cách khác là do nhà nước đứng ra làm “chủ đầu tư” theo cách nói hiện nay. Chùa và tháp là hai biểu tượng của Phật giáo, nhưng do là một người theo Phật, vua đã cho xây chùa năm 1056 và dựng tháp năm 1057.

---o0o---

1. Về vua Lý Thánh Tông, người chủ trì xây dựng tháp

Tháp Đại Thắng Tư Thiên - Báo Thiên do vua Lý Thánh Tông (1023-1072), vị vua thứ ba của triều Lý chủ trì xây dựng. Vua Lý Thánh Tông là người như thế nào, xin đọc trích đoạn trong Đại Việt Sử Ký Toàn Thư:

“Sử thần Ngô Sĩ Liên bàn: Thương xót hình ngục, yêu thương nhân dân, là việc đầu tiên của vương chính. Thánh Tôn lo rằng tù giam trong ngục, hoặc có kẻ không có tội, nhân đói rét mà đến chết, thì cấp cho chiếu chăn ăn uống để nuôi cho sống; lo rằng quan lại giữ việc hình ngục hoặc có kẻ vì nhà nghèo mà nhận tiền đút lót, thì cấp thêm cho tiền bổng và thức ăn, để nhà được giàu đủ; lo rằng nhân dân thiếu ăn thì xuống chiếu khuyến nông; lo rằng năm đại hạn đói kém thì ban lệnh chẩn cấp người nghèo; trước sau

một lòng, đều là thành thực. Huống chi lại tôn sùng đạo học, định rõ pháp độ, vẫn sự bên trong tiến mau chóng; phía Nam bình nước Chiêm; phía Bắc đánh nước Tống, uy vũ bên ngoài hiển hách rõ ràng. Tuy có việc làm lỗi nhỏ khác, cũng vẫn là bậc vua hiền. Hoặc có người bảo là vua nhân nhu có thừa mà cương đoán không đủ, ngụ ý chưa cho là phải” (tr. 234).

Lời bàn của sử quan Ngô Sĩ Liên vào thế kỷ 15 là kết quả của những sự kiện mà nhà làm sử trước ông đã ghi trong một số bộ sử từ thời Trần sẽ cũng dẫn trong bài này, cho thấy vua là người đặt căn bản cai trị trên lòng từ bi của giáo pháp đức Phật.

Có ba sự kiện quan trọng nhất đương thời vua thực hiện là:

- Đánh sang Khâm Châu (nay thuộc tỉnh Quảng Tây, Trung Quốc) của triều Tống năm 1059;
- Đánh Chiêm Thành, bắt vua Chê Củ và 5 vạn người Chiêm năm 1069, đất đai nước ta mở xuống đến địa phận tỉnh Quảng Nam ngày nay;
- Lập Văn Miếu, Hoàng thái tử đến đây để học năm 1070. (Hành động này chứng tỏ vua Lý Thánh Tông dù là một Phật tử thuần thành, nhưng là người đã có ý thức cao về việc đào tạo người tài và người có năng lực quản trị cho nhà nước và quốc gia, điều đó chứng minh cho một nền Phật giáo khai phóng trong thời Lý và được tiếp nối trong thời Trần).

Là một Phật tử thuần thành: nhà vua là truyền phái thế hệ thứ nhất của dòng Phật Thảo Đường, cùng với nhà sư Bát Nhã nổi tiếng và cư sĩ Ngô Xá, và nhờ thế, nhà vua cũng đồng thời là một vị quân vương sáng suốt, nhưng đầy lòng từ bi của Phật giáo. Hãy xem sử chép:

“Mùa hạ, tháng 4, vua ngự điện Thiên Khánh xử kiện. Khi ấy công chúa Động Thiên hầu bên cạnh, vua chỉ vào công chúa bảo ngục lại rằng: “Ta yêu con ta, cũng như lòng ta làm cha mẹ dân, nhân dân không biết mà mắc vào hình pháp, ta rất lấy làm thương. Từ nay về sau, không cứ gì tội nặng hay nhẹ, đều nhất luật khoan giảm” (tr. 232)

Một vị vua đầy lòng từ bi song cũng đồng thời là người có vũ công sáng chói, sau chiến dịch đánh Chiêm năm 1069, cương giới của Đại Việt đã mở xuống đến tận địa phận tỉnh Quảng Nam ngày nay.

Việc nhà vua cho xây tháp Đại Thắng Tư Thiên là một ghi nhận đất nước thịnh trị, phát triển và an bình và cũng là thuận lòng trời và thuận lòng dân.

---o0o---

2. Sử liệu trong các thư tịch cũ

Vua Lý Thánh Tông cho xây dựng tháp và chùa ra sao, và sau đời vua thì chùa và tháp có số phận như thế nào sau đây xin có một tập hợp các thông tin lịch sử như sau:

Sớm nhất nói về cây tháp này thuộc về các bộ sử:

a. **Đại Việt Sử Lược** (Việt Sử Lược): Tháp dựng năm 1057 (Đinh Dậu), cao 30 tầng, có tên là Đại Thắng Tự Thiên;

b. **Đại Việt Sử Ký Toàn Thư**: Làm chùa Sùng Khánh Báo Thiên năm 1056 (Bính Thân), phát 1 vạn 2 nghìn cân đồng để đúc chuông (tính ra kilôgram = 9.600 kg). Vua Lý Thánh Tông tự tay viết bài minh văn. Năm 1057 (Đinh Dậu, mùa Xuân, tháng Giêng) xây bảo tháp Đại Thắng Tự Thiên, cao vài chục trượng, 12 tầng (tức tháp Báo Thiên);

Trong Đại Việt Sử Ký Toàn Thư, chùa Báo Thiên và tháp Đại Thắng Tự Thiên có khá nhiều lần được đề cập. Ngoài phần dẫn trên, có thể kê thêm:

Về chùa:

- “Đinh Tị, năm thứ 5 [1137]...

Tháng 3,...

Vua ngự đến chùa Báo Thiên, làm lễ Phật Pháp Vân để cầu mưa. Đêm hôm ấy mưa to” (tr. 272) .

- “Mậu Ngọ, năm thứ 6 [1138]...

Mùa thu, tháng 7, không mưa. Vua sai Hữu ty làm lễ cầu ở Vu đàn và chùa Báo Thiên” (tr. 273) .

- “Mậu Thân, năm thứ 3 [1188],... Mùa hạ, tháng 5, vua thân ngự đến chùa Pháp Vân ở Duênh Bà để đảo vũ, nhân rước tượng Phật Pháp Vân về chùa Báo Thiên (triều Lê khi mới dựng nước còn theo tục cũ này)” (tr. 296) .

- “Át Dậu, năm thứ 7 [1285]...

Mùa thu,...

Tháng 9,...

Bia chùa Báo Thiên gãy làm đôi,..." (tr. 56-63) .

- “Giáp Dần, Thiệu Bình năm thứ 1 [1434]...

Tháng 5,...

Ngày 24, giờ thìn,...

Chém người thợ của cục Tả ban tất tác là Cao Su Đãng. Bấy giờ điều động thợ ở các cục tất tác làm chùa Báo Thiên. Công việc thổ mộc nặng nề, Su Đãng phải làm khó nhọc, nói vụng rằng: “Thiên tử thì không có đức, để đến hạn hán, đại thần thì ăn của đút, cử dùng người vô công, có gì là thiện đâu mà làm chùa to thế?”. Bị người cáo giác. Đại tư đồ Lê Sát giận lắm...” (tr. 79-89)

- “Mậu Thìn, năm thứ 6 [1448]...

Mùa hạ, tháng 6,...

Xuống chiếu cho các quan văn võ phải trai giới đến chùa Báo Ân ở cung Cảnh Linh để đảo vũ. Vua thân đến lạy. Sai thái úy Lê Khả đến xã Cổ Châu tước tượng Phật Pháp Vân về chùa Báo Thiên ở Kinh thành. Xuống chiếu cho các nhà sư tụng kinh cầu đảo, vua và hoàng hậu đến làm lễ. Cho bọn nhà sư 10 tấm lĩnh và vóc, 20 quan tiền mới. Ngày hôm ấy tha cho 24 người tội còn đáng ngờ” (tr. 137-143) .

Về tháp:

- “Mậu Ngọ, năm thứ 8 [1258]...

Mùa thu, tháng 8, gió to, đỉnh tháp Báo Thiên gãy rơi xuống” (tr. 30-31) .

- “Nhâm Tuất, năm thứ 9 [1322]...

Tháng 3, sét đánh tháp Báo Thiên, lở mất góc bên đông tầng thứ hai” (tr. 124) .

- “Bính Tuất [1406]...

Tháng 6, chỏm tháp Báo Thiên gãy rơi xuống. An phủ sứ Đông Đô là Lê Khải không báo tin ấy phải biếm 1 tư” (tr. 244-246) .

- “Năm Đinh Mùi [1427]... Mùa xuân, tháng giêng, vua (Lê Thái Tổ-NQT) tiến quân đến bờ bắc sông Lô (tức là sông Cái, Nhị Hà, sông Hồng, không phải sông Lô ở Việt Bắc nước ta-NQT), đối diện với thành Đông Quan...

Lấy Hàn lâm viện thừa chỉ học sĩ là Nguyễn Trãi làm triều liệt đại phu nhập nội hành khiển Lại bộ thượng thư kiêm hành Khu mật viện sự. Bấy giờ vua lầu nhiều tầng ở dinh Bồ Đề, trên bờ sông Lô (bấy giờ có hai cây bồ đề ở giữa nên gọi là dinh Bồ Đề), cao bằng tháp Báo Thiên (NQT nhân mạnh), hàng ngày ngự trên lầu để trông vào trong thành xem giặc làm gì, cho Trãi ngồi hầu ở tầng thứ hai để vâng chỉ thảo các thư đi lại” (tr. 29-30) .

- “Đinh Mùi năm thứ 15 [1547]...

Tháp Báo Thiên bị sập” (tr. 136) .

c. An Nam Chí Lược: Tháp xây năm 1057, cao 13 tầng, nhưng có tên là Báo Thiên Tự Tháp;

d. Việt Sử Tiêu Án: Tháp xây 1057, cao 12 tầng, có tên là Báo Thiên, Đại Thắng Tư Thiên Bảo Tháp;

e. Khâm Định Việt Sử Thông Giám Cương Mục: Tháp cao 12 tầng, cấp 1 vạn 2 nghìn cân đồng, tháp thuộc thôn Tiên Thị, huyện Thọ Xương;

f. Đại Nam Nhất Thống Chí:

Trong này, cuốn chí của triều Nguyễn cho biết trong Thăng Long Bát Cảnh (tức là các bài thơ vịnh tám cảnh ở Thăng Long của người Thanh sang nước ta có bài Báo Thiên Hiệu Chung (Chuông sớm chùa Báo Thiên) (tr. 196). Trong mục “phố” của sách, có đoạn: “Phố Báo Thiên: bán vải thâm và dù xanh” (tr. 198) .

Bình luận 1:

Các sử liệu, đặc biệt là Đại Việt Sử Ký Toàn Thư, vừa dẫn ra trên đây cho thấy:

Thứ nhất, chùa Báo Thiên và tháp Đại Thắng Tư Thiên là do vua Lý Thánh Tông đứng ra chủ trì việc xây dựng. Nói cách khác là do nhà nước đứng ra làm “chủ đầu tư” theo cách nói hiện nay. Chùa và tháp là hai biểu tượng của Phật giáo, nhưng do là một người theo Phật, vua đã cho xây chùa năm 1056 và dựng tháp năm 1057.

Thứ hai, tháp Đại Thắng Tư Thiên là rất cao so với đương thời, đã có khá nhiều lần bị sét đánh. Số lượng tầng trong các bộ sử hầu hết thống nhất, đều là 12 tầng, trừ Đại Việt Sử Lược và An Nam Chí Lược là 30 tầng và 13 tầng.

Theo thiên nghi, hai con số này là một khắc nhầm vì 12 với 13 tự dạng gần nhau, và 30 tầng có thể là 30 trượng song bị cố ý khắc thành 30 tầng, vì hai chữ “tầng” (層) và “trượng” (丈) có tự dạng khác hẳn nhau. Sự khắc nhầm này có thể là một nhấn mạnh về độ cao thực tế của tháp Đại Thắng Tư Thiên mà người đương thời và đời sau rất thán phục.

Chi tiết vua Lê Lợi cho làm một tháp gỗ cao bằng tháp Báo Thiên và ngồi trên đó quan sát quân Minh trong thành Đông Đô lại càng khẳng định tháp có chiều cao cao nhất.

---o0o---

3. Một số tài liệu liên quan trong bia ký và sách cũ

a. Nhà thơ Phạm Sư Mạnh thời Trần có bài Đề Báo Thiên Tháp:

題報天塔
鎮壓東西鞏帝畿
龜然一塔獨巍巍
山河不動擎天柱
今古難磨立地錘
風罷鐘鈴詩應合
星移燈燭夜光輝
我來欲此題詩筆
管領春江作硯池

Phiên âm:

*Trần áp đông tây củng đế kỳ
Quy nhiên nhất tháp độc nguy nguy
Sơn hà bất động kinh thiên trụ
Kim cổ nan ma lập địa chùy
Phong bãi chung linh thi ứng hợp
Tinh di đặng chúc dạ quang huy
Ngã lai dục thử đề thi bút
Quản lĩnh xuân giang tác nghiên trì*

Dịch:

Trần áp đông tây giữ đế kỳ
Một tháp cao ngất cao ngất đứng tự nhiên
Non sông vững chãi cột chống trời
Xưa nay đã lập nên không mòn
Gió qua chuông réo thơ ứng hợp
Sao đêm chiếu sáng không mờ tối
Ta đến tới đây muốn làm thơ
Sông xuân mài thành mực thơ

Cho dù thế nào, qua bài thơ của Phạm Sư Mạnh, ta đã nhìn thấy ra phần quan trọng nhất trong chức năng của tháp: “trần áp đông tây củng đế kỳ”. Ngọn tháp được làm ra để nhận lấy một sứ mệnh bảo trợ cho đế đô và vương quốc. Do vậy, dù không miêu tả là bao nhiêu tầng, nhưng chắc chắn là tháp Đại Thắng Tư Thiên một lần nữa lại được khẳng định về chiều cao của nó.

b.Tang Thương Ngẫu Lục:

Sự tích tháp Báo Thiên đã được hai danh sĩ Phạm Đình Hồ, Nguyễn Ân viết như sau:

“Cây Tháp Đại Thắng Tư Thiên tại chùa Báo Thiên dựng từ đời vua Lý Thái Tông (1054-1072). Tháp này xây 12 tầng, cao mấy chục trượng ... Khoảng năm Tuyên Đức nhà Minh, Đức Thái Tổ Hoàng đế tiên triều [Lê Lợi] tiên binh vây Đông Đô. Viên quan giữ thành là Thành Sơn hầu Vương Thông phá hủy cây tháp [lấy vật liệu] chế ra súng đồng để giữ thành [1414]. Tiên triều nhân nền cũ, đắp các núi đất phủ lên trên ... Năm Giáp dân [1791] lại cho đào lấy những gạch đá ở nền tháp cũ để tu bổ thành lũy Thăng Long. Khi phá nền tháp thấy có tám pho tượng Kim Cương chia ra đứng bốn cửa,

ngoài ra còn có tượng người tiên, chim muông, cả đến những giường ghế, chén bát, các thứ lặt vặt khác không kể xiết, toàn bằng đá

Những hòn gạch hoa, hòn nào cũng thấy khắc những chữ “Lý gia đệ tam đế, Long thủy Thái Bình [1054-1058], tứ niên tạo”, tức là “Đức trong năm thứ tư niên hiệu Long thủy Thái Bình đời vua thứ ba triều nhà Lý” .

c. Trong bia ký Trùng Tu Tiên Thị Từ Ký thờ Minh Không Quốc sư, khắc năm 1885, Tự Đức năm thứ 8, có đoạn: “Phía bên phải đền, xưa có tháp Báo Thiên...” .

Bình luận 2:

Các chứng cứ trung dẫn về tháp trên đây cho thấy con số 12 tầng là đáng tin cậy vì đến tận thế kỷ 18, Phạm Đình Hổ và Nguyễn Án còn dựa theo sách cũ mà chép lại, chứng minh rằng đương thời, sách mà các ông đọc cũng vẫn ghi con số 12 tầng.

Xin nói rằng mặc dầu các sách nêu con số 12 tầng, một con số không hề ngẫu nhiên, nhưng tôi chưa được đọc lời giải về con số này ở những người đi trước.

Vậy tại sao lại là 12 tầng? Sau đây tạm giải:

Tháp có 12 tầng là bởi thể hiện cho “thập nhị thiên” (十二天) - 12 cõi trời. 12 cõi trời ấy gồm:

- Phạm Thiên (梵天), còn đọc là Phạm Thiên = Brahmadeva. Cõi này lại gồm ba cõi: đệ nhất: Phạm Chúng Thiên; đệ nhị: Phạm Phụ Thiên; đệ tam: Đại Phạm Thiên. Lấy nghĩa là Phạm Thiên giáng xuống bảo hộ thánh linh.

- Địa Thiên (地天) = Prthivi, một trong bốn vị Chấp Kim Cương Thần ở Kim Cương Giới. Vị thần này cai quản Địa Đại (Địa là một trong bốn Tứ Đại tạo nên vũ trụ, người), hình ảnh trong mạn đà la là hoa sen.

- Nguyệt Thiên (月天) = Candra, Soma, Somadeva, Nisakara,...

- Nhật Thiên (日天), cũng là Nhật Thiên Tử (日天子) = Sūrya là biến hóa thân của Quan Âm Bồ Tát trụ ở trong mặt trời. Mặt trời là cung điện của vị này.

- Đế Thích Thiên (帝釋天), Đế Thích (帝釋) = Sakra Devānām Indra. Đây là vị chủ của cõi trời Đạo Lợi (忉利天), là cõi trời cao nhất của Trung giới, cao hơn trời Tứ Thiên Vương, thấp hơn trời Dạ Ma (Yāma) nguyện thường xuyên hỗ trợ cho Tam Bảo.

- Hỏa Thiên (火天), một hàng chúng của Thập Nhị Ngoại Kim Cương trong mạn đà la của Thai Tạng Giới (胎藏界 = Gaibhakośa Dhatu)

- Diêm Ma Thiên, còn đọc Diễm Ma Thiên (琰摩天) = Suyāmadeva, cõi cắt đứt tất cả nghiệp thiện ác của chúng sinh.

- La Sát Thiên (羅剎天), một trong 12 cõi trời đồng thời cũng là một trong tám phương trời. Vua của các La Sát là thần trấn giữ ở góc Tây Nam.

- Thủy Thiên (水天).

- Phong Thiên (风天), một trong Tứ Cháp Kim Cương Thần trong Kim Cương Giới Mạn đà la, vị trí ở góc Tây Nam Mạn đà la.

- Tỳ Sa Môn (毘沙門天) = Vaisravana, còn gọi là Đa Văn Thiên, là một trong bốn vị Thiên Vương hộ thế, cũng là vị thiên thần hộ pháp kiêm bồ thí phúc trong Phật giáo. Vị trí trong Thai Tạng Giới Mạn đà la ở bên cửa Bắc của Ngoại Kim Cương Bộ Viện.

- Đại Tự Tại Thiên (大自在天) = Mahesvara, ở trên đỉnh của Sắc Giới, là chúa tể của Tam Thiên Thế Giới. Mật Tông cho đây là Đại Nhật Như Lai ứng hiện, hiện đủ mọi hình, có rất nhiều tên

Phối vị của 12 cõi trời trong Mạn đà la là như sau :

Phong thiên		Tỳ sa môn thiên		Đại tự tại thiên
	Địa thiên		Phạm thiên	
Thủy thiên		Tứ tí bát động thiên		Đế thích thiên
	Nguyệt		Nhật	

	thiên		thiên	
		Diêm ma thiên		
La sát thiên				Hỏa thiên

Nhìn vào danh vị và phối trí của 12 cõi trời, chúng ta thấy rõ đây là ngọn tháp của Mật Tông Phật giáo. Phải trình bày ngay một điểm là các vua đầu nhà Lý (Lý Thái Tổ, Lý Thái Tông, Lý Thánh Tông, Lý Nhân Tông) rất ưa chuộng các nghi lễ Mật giáo và kinh Mật giáo. Bằng chứng cho sự ưa chuộng đó là bia văn tại tháp Sùng Thiện Diên Linh mà giáo sư Hà Văn Tấn đã dịch lại và đăng tại tạp chí Nghiên cứu Phật giáo, số 2 năm 2001 về hội đền Quảng Chiếu, thực chất là một lễ hội Mật giáo.

Chính người viết bài này cũng đã từng đề cập đến sự ưa chuộng đó khi viết bài Quy hoạch tâm linh - tôn giáo của kinh thành Thăng Long (nhân cuộc khai quật khảo cổ học ở 18 Hoàng Diệu) đăng trong tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo năm 2005.

Như vậy, ngọn tháp Đại Thắng Tư Thiên mà nghĩa của nó là: Nhận được suy tư lớn của chư Thiên và ngôi chùa mang tên Báo Thiên với ý nghĩa: báo đáp ân của chư Thiên, chính là biểu tượng cho khát vọng được Trời - Phật bảo hộ và gia hộ cho đất nước phồn vinh và hòa bình, vĩnh cửu.

Nguyễn Quốc Tuấn - Viện nghiên cứu Tôn giáo (Viện KHXH và NV)

Tài liệu tham khảo:

- Đại Việt sử ký toàn thư, NXB KHXH 1972
- Đại Nam nhất thống chí, NXB Thuận Hóa, 1992
- Di tích lịch sử văn hóa Việt Nam Bảng tra cứu các tài liệu thư tịch Hán Nôm, Nxb. Khoa học Xã hội, H., 1991
- Tuyển tập văn bia Hà Nội, Nxb, Khoa học Xã hội, H., 1978,
- giaodiemonline.com
- Từ điển Phật học Hán Việt, Nxb. Khoa học Xã hội

---o0o---

HẾT